

Marta GREGORČIČ

Marta E. Savigliano : Tango in politična ekonomija strasti
Založba Sophia, Ljubljana 2007, str. 309, 19.60 EUR
(ISBN 978-961-6294-92-8)

»Kakšno odgovornost imam kot intelektualka, ki si prilažča postmoderno orodje kolonizatorja, da bi zastopala kolonizirane?« je osrednje retorično vprašanje ustvarjalke, antropologinje ter strokovnjakinje za zgodovino in teorijo plesa Marte E. Savigliano v delu *Tango in politična ekonomija strasti*. Besedilo je nastajalo v začetku devetdesetih let 20. stoletja, v obdobju, ko so se teoretske možnosti zapirale po vsem planetu. To je obdobje, ko teoretiki in kritiki nemočno uporabljajo neomarksizem, feministično teorijo, poststrukturalizem, dekolonizacijske metode, teorijo svetovnih sistemov, postkolonialne (tudije, dekonstruktivizem in lacanovsko psihoanalizo itn. In bolj ko jih uporabljajo, bolj so omejeni v analizah, refleksijah in teoretskih izpeljavah ... Bolj ko se jih poslužujejo, teje se upirajo, manj so osvobojeni in njihove izpeljave postajajo le orodje v fetišizaciji upora proti kapitalizmu.

Gospodarsko in politično gledano je začetek devetdesetih najbolj nemočno obdobje zadnjih vzdihljajev nacionalne identitete, preden zlasti v državah tretjega sveta (in zlasti v Latinski Ameriki) vzniknejo nove oblike bojev – gibanja, ki prinesejo nove metode upiranja, teoretične invencije, radikalno prakso in epistemologijo. To so gibanja, ki rekupeirajo – na novo priklicujejo in obujajo nekolonialna družbena razmerja in evocirajo kolektivitete. V Sloveniji smo o njih slišali v začetku tega desetletja, če ne drugače v poimenovanju *piqueterosi* – kolektivitetah, ki so si znova podredila politično produkcijo tako v teoriji kot v praksi. Z maksimo *Que se vayan todos, que no quede ni uno solo!* (Naj gredo vsi! Naj nihče ne ostane!) so se ljudstva Argentine prvič po neodvisnosti, po skoraj dvesto letih zatiranja domače elite, povezala v nepremagljivem in neustavljivem ljudskem besu. Oblasti v Argentini se še danes trudijo ta krik primerno poblehoviti, zapakirati, komercializirati in reificirati. Vendar Marta E. Savigliano ustvarja skoraj desetletje pred tem – piše kot kolonizirana izseljenka, predavateljica tanga na tujih univerzah in v času, ko *mogoče* še ni bilo *zamislivo* – ko se predstava o boju »od spodaj«, o kolektivnem, ljudskem uporu in emancipaciji v Argentini ni in ni lelela izrisati.

Vendar se je obdobje konec osemdesetih in začetek devetdesetih let 20. stoletja razglasila za konec upanja, konec zgodovine in konec ideologij, kar (irijo in povečujejo utemeljitelji postmoderne. Vse te »konce« poskušava avtorica izzvati s svojim edinstvenim načinom in metodo, kar (iže in najde v tangu, in sicer tangu kot celostnem družbenem fenomenu. Tango ji služi kot stereotip kulture, pripada ji kot glavna sestavina (metoda in teorija), da preizkuša jezo, bes in upanje, da bi se dekolonizirala in deteritorializirala. »Ne morem več ugovarjati v znanstveni, tehnokratski potratni imperialno lociranih akademikov. Konec,« (str. 30), pravi in sprejme tveganje – tveganje, da bo pretiravala, da bi subvertirala postmoderne doktrine, ki poskušajo naturalizirati in univerzalizirati nemirni obup in bes krize kapitalizma iz konca osemdesetih in začetka devetdesetih let. Podredi si »pravico do laži« (Antonio Artaud). Za to prekletstvo nove teoretske možnosti evocira tango. Tango kot teoretsko orodje in kot predmet analize za kulturno nadvlado in etnocentrizem, ki sta sestavna dela kolonializma kot ekonomske ekspanzije.

Zgodovina tanga je le ena epizoda v dolgi zgodovini izseljencev, revnih predmestij, bordelov, favel, ki jo pišejo imigranti, ubežniki, podeželja, revni, osvobojeni sužnji iz afriške celine oziroma nelegitimna ljudstva, ki iščejo identiteto, priznanje in dostojanstvo. Rodil se je v času vojn, krvavih medrazrednih antagonizmov v času kulturnega fašizma in gospodarske nerazvitosti, v času fatalističnega sprejemanja kolonialne odvisnosti v postkolonialni naturalizaciji. *Sociedades de Negros* ga ustvarjajo na območju Rio de la Plata (med Argentino in Urugvajem) ob koncu 19. stoletja. Surovo in primitivno okolje je omogočilo vznik močne, naravne, izvorne moškosti oz. kulta mačizma, ki je odpiral pot v dekadentni, beli, moški svet. Izhaja iz kulturne bombe kolonializma, ki jih je naučila, da sovražijo sami sebe, da se vidijo, kot da bi bili nekdo drug. To drugost aplicirajo na žensko telo, na *Otra* (Druga), v kateri utelesijo svojo nemoč, da bi javno izrazili moško intimnost.

^eprav tango izraža znani radikalni feministični slogan, ki se pojavi šele dolgo po izvoru tanga, »da je osebno politično«, pa je njegova lirika izključno moška in plesalci – *tangueros* – ples spočenjajo na ženskem telesu. Rioplatske korenine tanga so vse drugo kot erotično stereotipiziranje, so zlasti korenine rasne, razredne in spolne nadvlade. Prava strast, ki poganja tango, ni spolnost, čeprav se opredeljuje prek spola, in sicer tako, da kompleksne razredne konflikte dramatiizira prek ženskega telesa. Gre za igro moči med moškimi, ženska pa je »kos inventarja strasti«. Rioplatske korenine provocirajo tango objem: objem med vladajočimi in podjarmljenimi, ki se bojujejo drug proti drugemu in se oklepajo drug drugega na mestu, medtem ko se med plesom premešajo.

Avtorica se loti projekta dekolonizacije Argentine, da bi jo laže opredelila kot kolonijo, pri čemer je pozornost za analizo in emancipacijo osredotočila na intelektualke iz tretjega sveta in v vprašanje: kako se »odučiti« oziroma »odolati« eksotične

pozicije, ki so jih fetišizirale in definirale novejš(e) intelektualne prakse Zahoda. Tango ji služi kot orodje, kako se lahko imperialnemu plesu upremo »od znotraj«. Ko izvajalci in gledalci tanga niso bili več iste rase, iz istega razreda in/ali kulture, je tango postal eksotičen za tiste »zgoraj«, ki so gledali »dol«. To je obdobje pred prvo svetovno vojno ter po njej, zlasti dvajseta leta 20. stoletja, ko se tango izvaja v Parizu, Londonu in New Yorku. Vloge pri tangu ostajajo razdeljene, enkrat za vselej: eden mora gospodovati, drugi se mora upirati. Po enakih kriterijih se ločujeta plesalec in gledalec.

Breme kapitalistične civilizacijske bolezni naj nosijo kolonizirani eksotični prebivalci: erotična strast eksotičnih plesalcev se je potencirala – namenoma pa se je prezrlo njihove vzroke za upor (jezo, sram, razočaranje, bedo, upiranje) ter redefiniralo njihovo izraznost v vrsto interpretacij. Bolj ko so plesalci plesali zunaj Argentine, bolj so kolonizatorji na okcidentu v tangu prepoznavali zgolj eno značilnost plesa – »močen temperament«. Latinosi zadobijo sinonim temperamentne`ev. Njihove plesalke najprej pasivno brezizrazne, torej gola preslikava vsega tistega, kar bi upal izraziti le dekoloniziran moški, postajajo erotični produkt. Ne le tango, tudi *nguearas* postajajo erotične, eksotične, salonske, modne.

Ekstotizem in avtoekstotizem sta medsebojno prepletena izida kolonialnega srečanja, nesimetričnega srečanja moči. Prispevata k reprodukciji imperializma. Kapitalistične tržne strategije so popredmetile plešoča telesa in poblegovile plesalke (trebušne plesalke, kankan, balet, flamenco, tango idr.). Ker pa plešoča telesa teško lažejo, jih je bilo treba tudi disciplinirati. To je bil požasten tango – tango, ki ga je ekstitizirala dekadenca. Publika v Parizu, Londonu in New Yorku pa se je navduševala, medtem ko je še vedno mislila, da je Buenos Aires v [paniji. Sredi tangomanije so se morali plesalci tanga vdati avtoekstotizmu, tako da so izzvali `elene francoske in druge različice tanga. V takih in podobnih preoblekah ga tudi danes plešemo na okcidentu.

Gre za epsko pripoved, ki združuje avtobiografsko fikcijo in teorijo, za katero avtorica `eli, da je skozi in skozi raztrgana, saj govori o človekovem propadu. Gre za zgodbo, ki govori bolj o tem, kaj je tango kot oblika dramatičnega izraza (plesa, glasbe, besedila in predstave) postal, kot o tem, kaj je bil. Tango je bil v izvoru vse kaj drugega kot `alosten ples. Postal je eksotična dobrina v politični ekonomiji strasti, to je v ekonomiji prilaganja, kopičenja, trženja, pakiranja, komercializacije, distribucije in porabe bogastva eksotičnih občutkov, to je strasti Druge/Otra. Danes pa je prva asociacija na tango – *El tango es un pensamiento trieste que se puede bailar* (Tango je `alostna misel, ki jo lahko pleš(e)), takoj druga asociacija pa tudi na kolonialno zgodovino `ivljenja v Argentini. Tango je močan simbol argentinske narodne identitete, patriarhalen in hegemonističen zastopnik de`ele, kjer je središče v centru (Buenos Aires) in kjer so moški vedno pred `ensko. Doma tango zastopa določen del populacije, v tujini pa postane simbolna reprezentacija naroda. Vendar je bil tango v svojih začetkih vse kaj drugega kot oto`en, bil je vesel kot *milonga* (glasbeni `anr, ki ga je razvijalo pode`elje, širše pa pomeni zgolj slog tanga ter tudi ime lokalov, kjer se pleše tango), bil je konflikt zatiranega razreda, rase in de`ele večne kolonije.

Ob zadovoljivem poznavanju politične in gospodarske zgodovine laboratorija kolonialne, imperialne ter danes neoliberalne ideologije v Argentini ter tudi širše, v Latinski Ameriki, je predstavljeno delo drobce ritma zgodovine, ki se je in se zagotovo tudi še bo ponovil. Tango se je prebudil v času vojaške diktature (1976–1983), ugotavlja poznavalka Savigliano, ko se dogajajo *desaparecidos* (izginuli), politična zapiranja in genocidi. In tudi v začetku 21. stoletja, ko brezposelni delavci in delavke zasedajo propadle tovarne ter vzpostavljajo avtonomne skupnosti v mestnih četrtih, ustanavljajo vrtnice, pekarnice in šole, se pojavi v še več različicah, v novih interpretacijah ter novih glasbenih dopolnilih. Res je – v Argentino je pljusnil kot bumerang eksotične in fetišizirane pariške izvedbe, vendar de`ela, ki ga je rodila, prav tako poraja tudi nove/stare ritme `ivljenja, plesa, upiranja in politike. Bodo novi vali tanga, ki vznikajo v različnih delih sveta, od Turčije in Japonske vse do Slovenije, veseli in uporni, patriarhalni ali emancipacijski, oto`ni in `alostni, pa nam bodo, upajmo, nekoč zaupali tisti in tiste, ki ga danes plešejo.